

Algemene en bijzondere vogels langs de Vlootbeek

Tjeu Vossen, Hulststraat 20, 6101 MG Echt, e-mail: tjeu.vossen@home.nl

Sommige broedvogels komen in het Vlootbeekdal vooral langs de beek voor. Daartoe behoort de Kleine karekiet (*Acrocephalus scirpaceus*), die in het riet langs de beek nestelt. Maar er zijn ook vogelsoorten die in de directe omgeving van de beek gunstige omstandigheden vinden. Zo kunnen zijslotjes poelen van water voorzien waar Waterral (*Rallus aquaticus*) en Blauwborst (*Luscinia svecica*) zich thuis voelen. Waar de beek door een bosrijke omgeving stroomt kunnen de oevers uitnodigend zijn voor veel soorten omdat daar genoeg bescherming, voedsel en nestgelegenheid aanwezig is. In deze bijdrage komen zowel Rode Lijst soorten als enkele bijzondere en zeer algemene soorten aan de orde. Tot slot worden beheeradviezen gegeven voor de beekoevers en hun omgeving die de broedvogelstand ten goede kunnen komen.

VLOOTBEEK IN REIGERSBROEK EN ROZENDAAL

Sinds de zeventiger jaren van de vorige eeuw beheert Stichting het Limburgs Landschap een aantal natuurgebieden langs de Vlootbeek. Landgoed Rozendaal en het Reigersbroek zijn er daar twee van. Rozendaal is gelegen op oude stuifduinen en bestaat vooral uit een afwisselend landschap van gemengd bos, akkertjes en weilanden. Het Reigersbroek bestaat voor meer dan de helft

uit natuurontwikkelingsgronden: voorheen particuliere landbouwgronden waar de bemeste bovenlaag van verwijderd is en die daarna als drassig grasland zijn ingericht [figuur 1]. De Vlootbeek is ooit gegraven om het overtollige water van onder andere het moerassige Reigersbroek af te voeren. Ook tegenwoordig voeren beken en beekjes tussen akkers, weilanden en nieuwe natuur nog water uit het Reigersbroek af naar de Vlootbeek. Ook al zou Het Limburgs Landschap een hogere waterstand prefereren in het Reigersbroek, het Waterschap Limburg en de boeren hebben hier nog de meeste zeggenschap over het waterpeil. Ook in Rozendaal wordt de beek door het Waterschap onderhouden. Bij binnenkomst van Rozendaal doorkruist de beek het Beckersbos, vernoemd naar Piet Beckers die jarenlang de broedvogels in dit deel van Rozendaal telde (BOEREN, 2008). Vervolgens voorziet de beek, begeleid door een houtwal met weinig ondergroei, een aantal weilanden van water en verlaat zij het bos uiteindelijk aan de noordoostzijde. Vooral dit laatste stuk is rijk aan broedvogels.

METHODE VAN ONDERZOEK

Er is gebruik gemaakt van twee informatiebronnen met betrekking tot de broedvogels van beide gebieden. Op de eerste plaats zijn er Provinciale karteringen (verder PK's genoemd) die in 1994, 2007 en 2016 in Midden-Limburg in opdracht van de Provincie zijn uitgevoerd door professionele vogelaars. Gegevens van deze onderzoeken zijn beschikbaar op de website van de Provincie Limburg (PROVINCIE LIMBURG, 2022). Algemene soorten zijn hierin niet meegenomen en van sommige soorten zijn geen gegevens beschikbaar van de eerste PK's omdat pas later besloten werd die soorten mee te nemen in de inventarisaties.

FIGUUR 1

In het voorjaar van 2021 is 4,5 ha akkergrond omgevormd tot natuurgebied. In mei 2022 werd hier een koppel Kleine plevier (*Charadrius dubius*) met twee donsjongen waargenomen (foto: Tjeu Vossen).

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Rozen- daal	Reigers- broek	Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Rozen- daal	Reigers- broek
Appelvink	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	2-6	1	Koekoek	<i>Cuculus canorus</i>	1	1
Bergeend	<i>Tadorna tadorna</i>		1	Koolmees	<i>Parus major</i>	47-65	3-11
Blauwborst	<i>Luscinia svecica</i>		1-10	Krakeend	<i>Mareca strepera</i>		1
Boerenzwaluw	<i>Hirundo rustica</i>	2-5		Kuifeend	<i>Aythya fuligula</i>		4
Bonte vliegenvanger	<i>Ficedula hypoleuca</i>	4-8	1	Kuifmees	<i>Lophophanes cristatus</i>	1-6	
Boomklever	<i>Sitta europaea</i>	9-13	1-2	Kwartel	<i>Coturnix coturnix</i>	1	1-3
Boomkruiper	<i>Certhia brachydactyla</i>	27-31	1-4	Matkop	<i>Poecile montanus</i>	1-5	1
Boomleeuwerik	<i>Lullula arborea</i>		1-2	Meerkoet	<i>Fulica atra</i>		1-6
Boompieper	<i>Anthus trivialis</i>	1-10	8-18	Merel	<i>Turdus merula</i>	36-50	1-17
Bosrietzanger	<i>Acrocephalus palustris</i>	1	10-20	Middelste bonte specht	<i>Leopieus medius</i>	4	
Bosuil	<i>Strix aluco</i>	1-4		Nachtegaal	<i>Luscinia megarhynchos</i>	3	
Braamsluiper	<i>Curruca curruca</i>	1	1	Nijlgans	<i>Alopothen aegyptiaca</i>	2	1-3
Buizerd	<i>Buteo buteo</i>	1-3		Patrijs	<i>Perdix perdix</i>		1-2
Dodaars	<i>Tachybaptus ruficollis</i>		1	Pimpelmees	<i>Cyanistes caeruleus</i>	28-38	3-9
Fazant	<i>Phasianus colchicus</i>	1-2	2-4	Putter	<i>Carduelis carduelis</i>	2-3	1-7
Fitis	<i>Phylloscopus trochilus</i>	3-4	7-23	Rietgors	<i>Emberiza schoeniclus</i>		11-16
Fluiter	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	1		Rietzanger	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>		2
Gaai	<i>Garrulus glandarius</i>	4-6	1-2	Roodborst	<i>Erithacus rubecula</i>	54-88	1-5
Geelgors	<i>Emberiza citrinella</i>	8-14	23-30	Roodborsttapuit	<i>Saxicola rubicola</i>	1-3	9-16
Gele kwikstaart	<i>Motacilla flava</i>		2-12	Scholekster	<i>Haematopus ostralegus</i>		2
Gekraagde roodstaart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	3		Sperwer	<i>Accipiter nisus</i>	1	
Glanskop	<i>Poecile palustris</i>	7-9		Spotvogel	<i>Hippolais icterina</i>	1-4	1-2
Goudhaan	<i>Regulus regulus</i>	1-6		Spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>	3-34	2
Goudvink	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	1		Sprinkhaanzanger	<i>Locustella naevia</i>		1-2
Grasmus	<i>Sylvia communis</i>	7-12	31-50	Staartmees	<i>Aegithalos caudatus</i>	4-6	1-3
Graspieper	<i>Anthus pratensis</i>		1	Tjiftjaf	<i>Phylloscopus collybita</i>	31-40	7-17
Grauwe gans	<i>Anser anser</i>		1-23	Torenvalk	<i>Falco tinnunculus</i>	1	1
Grauwe klauwier	<i>Lanius collurio</i>		1	Tuinfluiter	<i>Sylvia borin</i>	12-31	10-22
Grauwe vliegenvanger	<i>Muscicapa striata</i>	4-20	1	Veldleeuwerik	<i>Alauda arvensis</i>		11-18
Groene specht	<i>Picus viridis</i>	3-7	1	Vink	<i>Fringilla coelebs</i>	69-76	1-10
Groenling	<i>Chloris chloris</i>		1	Vuurgoudhaan	<i>Regulus ignicapilla</i>	1-3	
Grote bonte specht	<i>Dendrocopos major</i>	13-14	1	Waterhoen	<i>Gallinula chloropus</i>	1-2	2-8
Grote lijster	<i>Turdus viscivorus</i>	4-9	1-3	Waterral	<i>Rallus aquaticus</i>		1-10
Havik	<i>Accipiter gentilis</i>	1		Watersnip	<i>Gallinago gallinago</i>		1
Heggenmus	<i>Prunella modularis</i>	3-8	1-8	Wielewaal	<i>Oriolus oriolus</i>	1-5	
Holenduif	<i>Columba oenas</i>	11-13	1-2	Wilde eend	<i>Anas platyrhynchos</i>	2-5	9-15
Houtduif	<i>Columba palumbus</i>	32-42	3-12	Winterkoning	<i>Troglodytes troglodytes</i>	42-64	2-8
Houtsnip	<i>Scolopax rusticola</i>		1	Witte kwikstaart	<i>Motacilla alba</i>	2-4	
Huisemus	<i>Passer domesticus</i>	3-14		Zulp	<i>Numenius arquata</i>		1
Kauw	<i>Coloeus monedula</i>	1		Zanglijster	<i>Turdus philomelos</i>	15-29	2-10
Kievit	<i>Vanellus vanellus</i>		2-7	Zomertortel	<i>Streptopelia turtur</i>	2	
Kleine bonte specht	<i>Dryobates minor</i>	3-7	1-2	Zwarte kraai	<i>Corvus corone</i>	7-14	1-4
Kleine karekiet	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	3	26-60	Zwarte mees	<i>Periparus ater</i>	1-5	
Kleine plevier	<i>Charadrius dubius</i>		1-2	Zwarte roodstaart	<i>Phoenicurus ochrurus</i>	1	
Kneu	<i>Linaria cannabina</i>		3-6	Zwarte specht	<i>Dryocopus martius</i>	1-2	
Knobbelzwaan	<i>Cygnus olor</i>		1	Zwartkop	<i>Sylvia atricapilla</i>	52-58	4-16

TABEL 1
Overzicht van minimale en maximale jaarlijkse aantallen broedvogels in het Reigersbroek en Rozendaal vanaf de eerste Provinciale Kartering in 1994 tot en met de inventarisatie door de auteur in 2022.

Sinds 2015 telde de auteur bijna jaarlijks alle broedvogels in het Reigersbroek en vanaf 2017 gebeurde dit in het Rozendaal. Dit gebeurde tijdens een zes- tot achttal bezoeken aan het gebied. Deze bezoeken vonden plaats van maart tot en met juni. Gebleken is dat deze methode volstaat om alle voorkomende broedvogels in een gebied te registreren (VAN DIJK & BOELE, 2011). SOVON Vogelonderzoek Nederland gebruikt vervolgens alle telgegevens uit Nederland voor het vaststellen van landelijke trends. Ook Het Limburgs Landschap ontvangt jaarlijks een uitgebreid verslag van de auteur met betrek-

king tot de ontwikkeling van de soortenaantallen in haar gebieden. Tabel 1 toont een overzicht van alle aangetroffen broedvogels vanaf 1994 tot 2022.

BROEDVOGELS VAN HET REIGERSBROEK

Het is pas sinds 1991 dat op de website van Waarneming.nl (broed)vogels van het Reigersbroek vermeld staan. Aanvankelijk werden vooral de minder algemene tot zeer uitzonderlijke soorten gemeld zoals Purperreiger (*Ardea purpurea*), Grauwe kiekendief (*Circus pygargus*), Steppiekiekendief (*Circus*

macrourus), Kraanvogel (*Grus grus*), Amerikaanse goudplevier (*Pluvialis dominica*), Bokje (*Limnocyptus minimus*), Roodkeelpieper (*Anthus cervinus*), Waterpieper (*Anthus spinoletta*) en Roodmus (*Carpodacus erythrinus*). Sinds het begin van deze eeuw worden ook minder bijzondere vogelsoorten gemeld, alles bij elkaar inmiddels meer dan 150 soorten.

Door de auteur zijn sinds 2015 bijna 30 bijzondere broedvogels vastgesteld (VOSSEN, 2021) en als de waarnemingen van de PK's worden meegeteld wordt het getal 30 overschreden met Scholekster (*Haematopus ostralegus*) in 1994 en Kuifeend (*Aythya fuligula*) en Wulp (*Numenius arquata*) in 2007. Met enig geduld en veel geluk kunnen soorten als Dodaars (*Tachybaptus ruficollis*), Houtsnip (*Scolopax rusticola*), Kwartel (*Coturnix coturnix*), Rietzanger (*Acrocephalus schoenobaenus*) en Sprinkhaanzanger (*Locustella naevia*) in het Reigersbroek worden waargenomen.

Veldleeuwerik

Als het Reigersbroek op een zonnige dag in maart wordt bezocht valt meteen de zang van de Veldleeuwerik (*Alauda arvensis*) op [figuur 2]. Hoog in de lucht doet het mannetje zijn best om zijn territorium af te bakenen. Er zijn genoeg concurrenten; half maart kunnen meestal al 15 verschillende Veldleeuweriken worden aangetroffen. Het tellen vraagt wel om een geoefend oor omdat ze vrij hoog in de lucht klimmen en niet op één plek blijven hangen. Opstijgende en dalende vogels maken het tellen er niet gemakkelijker op. In 2021 werden tijdens één telronde maximaal 18 vogels vastgesteld. Het overgrote deel daarvan vliegt boven de jonge natuurontwikkelingsterreinen die (behalve een vrije horizon, wat echt een voorwaarde voor deze soort is) aan de randen voldoende nestgelegenheid bieden. Ondanks een dalende landelijke trend (Bos, 2018) is het aantal territoria tussen 2015 en

◀ FIGUUR 2

De Veldleeuwerik (*Alauda arvensis*) heeft in het Reigersbroek een behoorlijke populatie (foto: Olaf Op den Kamp).

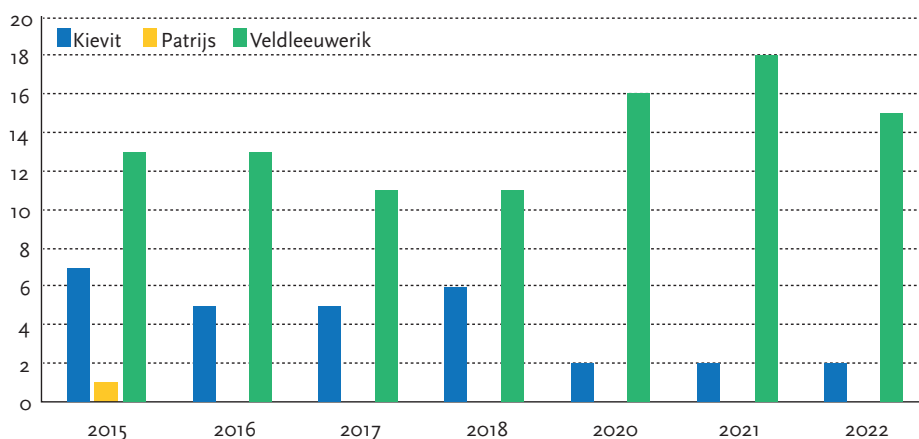
▼ FIGUUR 3

Jaarlijks voorkomen van broedvogels uit de Veldleeuwerikgroep in het Reigersbroek vanaf 2015. Tegenover een toename van de Veldleeuwerik (*Alauda arvensis*) staat een afname van Patrijs (*Perdix perdix*) en Kievit (*Vanellus vanellus*).

▼ ▼ TABEL 2

Overzicht van Rode Lijst soorten die aangetroffen zijn in het Reigersbroek tijdens de Provinciale Karteringen en de inventarisaties door de auteur. Rode Lijst status: b: bedreigd; k: kwetsbaar; g: gevoelig; *: niet broedend dat jaar.

2021 van 13 naar 18 gegroeid [tabel 2 & figuur 3]. De 4,5 ha akkergrond die in het voorjaar van 2021 in natuurterrein is omgevormd zal in de toekomst nog meer kansen voor deze soort bieden [figuur 1 & 4] (HOUBEN, 2020). Deze gunstige ontwikkeling is waarschijnlijk te danken aan de recente inrichting van de natuurterreinen. Deze worden gekenmerkt door een extensief beheer met op de omliggende akkers (die ook eigendom zijn van Het Limburgs

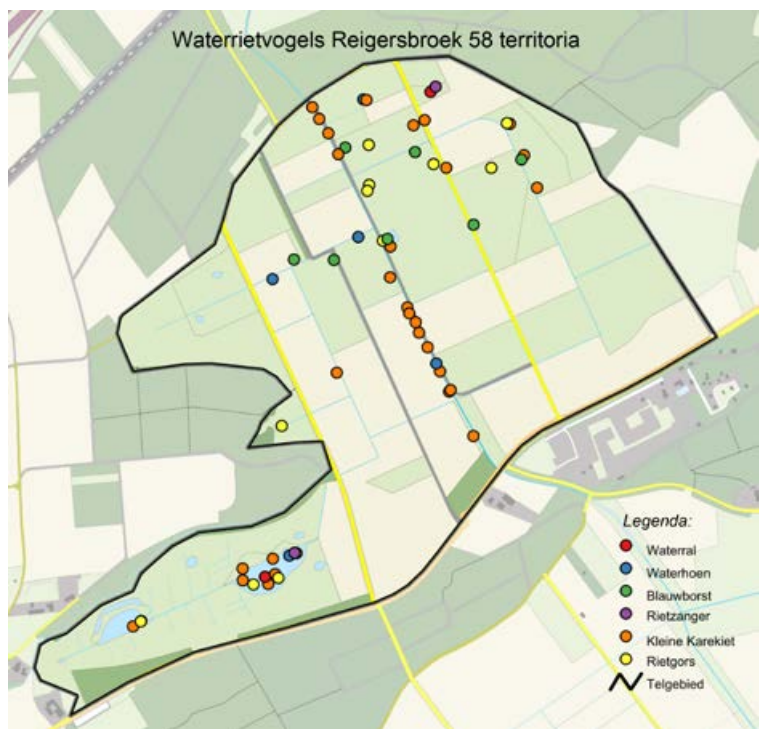

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Status	Provincie									
			1994	2007	2016	2015	2016	2017	2018	2020	2021	2022
Gele kwikstaart	<i>Motacilla flava</i>	g	2	4	3	12	5	6	3	4	2	5
Graspieper	<i>Anthus pratensis</i>	g		1	1	1	1	*	*			
Grauwe klauwier	<i>Lanius collurio</i>	b						1	*			
Grote lijster	<i>Turdus viscivorus</i>	k				3	1	1	*		1	1
Kneu	<i>Carduelis spinus</i>	g		2	3	3	6	4	1	4	6	4
Koekoek	<i>Cuculus canorus</i>	k			1	1	1	1	1	1	*	1
Matkop	<i>Poecile montanus</i>	g			1	1						
Patrijs	<i>Perdix perdix</i>	k		2		1				*		
Spotvogel	<i>Hippolais icterina</i>	g	1	2			1				1	2
Torenvalk	<i>Falco tinnunculus</i>	k								1	*	*
Veldleeuwerik	<i>Alauda arvensis</i>	g	7	13	8	13	13	11	11	16	18	15
Watersnip	<i>Gallinago gallinago</i>	b	1			*	*	*			*	

► FIGUUR 5
De Kleine karekiet (*Acrocephalus scirpaceus*) is voor zijn broedsucces afhankelijk van voldoende Riet (*Phragmites australis*) (foto: Olaf Op den Kamp).

▼ FIGUUR 6
Territoria van soorten uit de Waterrietvogelgroep in het Reigersbroek in 2021. De Kleine karekiet (*Acrocephalus scirpaceus*) (oranje stippen) werd vrijwel alleen langs de Vlootbeek gevonden. De Blauwborst (*Luscinia svecica*) was dat jaar met zeven territoria vertegenwoordigd.

◀ FIGUUR 4

Natuurontwikkeling in 2021: pas afgegraven gronden worden met een zadenmengsel uit andere gebieden van Stichting het Limburgs Landschap bestrooid om de vegetatie een vliegende start te bezorgen. In juni 2022 bloeiden hier akkeronkruiden als Vogelwikke (*Vicia cracca*), klaproos (*Papaver spec.*), teunisbloem (*Oenothera spec.*), Jacobskruid (*Jacobaea vulgaris*) en vooral Schapenzuring (*Rumex acetosella*) weelderig (foto: Tjeu Vossen).

Landschap) een grotere diversiteit aan plantensoorten dan op reguliere akkers. Het pas laat in het jaar maaien van de graslanden maakt het mogelijk dat de Veldleeuwerik jaarlijks tot wel drie legfels kan grootbrengen (Bos, 2018).

Kleine karekiet

Waar de zang van de Veldleeuwerik al vanaf maart kan worden gehoord is de krassende zang van de Kleine karekiet [figuur 5] pas vanaf mei hoorbaar. Hij heeft dan maar dik twee maanden om in een rietkraag een nest te bouwen en voor nageslacht te zorgen. In 2015 werden er 60 territoria van de Kleine karekiet vastgesteld. Het jaar daarna was dit aantal echter met een derde gezakt. De oorzaak was waarschijnlijk het maaien van Riet (*Phragmites australis*) in vooral de zijbeken van de Vlootbeek. Ook in het Schrevenhofsbroekje, waar in 2015 15 territoria aanwezig waren, is de rietkraag als gevolg van maai-beheer dermate in omvang teruggebracht dat er nadien de helft minder territoria aanwezig waren [figuur 6]. In het Reigersbroek komt de soort tegenwoordig vooral nog langs de Vlootbeek voor, in 2021 in 14 territoria, ook daar de helft minder dan in 2015. Blijkbaar is de rietvegetatie in de jaren 1994–2016 ook niet veel groter geweest, want de aantallen in de PK's variëren van zes territoria in 1994 tot 34 in 2016 (toen de auteur er 44 telde). De laatste jaren valt op dat langs veel waterlopen beide oevers geheel kaalgeschoren zijn [figuur 7a&b]. Kleine karekiet (en de Rietzanger, die afgelopen jaar ook met twee zingende mannetjes is vastgesteld) verkiest overjarig Riet boven jong Riet (GRAVELAND, 1997). Het Waterschap Limburg beheert de Vlootbeek en haar zijbeken in het Reigersbroek en zou lokaal wel wat meer oeverriet kunnen laten staan.

Blauwborst en Waterral

Een opvallende toename werd in 2021 bij de Blauwborst waargenomen. Het was tot voor kort een niet jaarlijkse broedvogel met één of twee territoria. In 2021 werden er maar liefst zeven territoria vastgesteld [figuur 6]. De Blauwborst heeft een voorkeur voor de wat ruigere oevervegetaties, het liefst een paar halfhoge wilgen afgewisseld met braam (*Rubus spec.*) en Riet boven een natte ondergrond. Ook deze soort zit alleen in de nieuwe natuurterreinen van Het Limburgs Landschap, liefst grenzend aan een kleine waterloop of aan de Vlootbeek zelf. Vanaf de uitkijktoren in het Reigersbroek

FIGUUR 7

Twee rietkragen die elk op een andere manier onderhouden worden, (a) een povere rietvegetatie die niet door de Kleine karekiet (*Acrocephalus scirpaceus*) wordt bezocht; (b) een aantrekkelijkere rietzoom in juni waar de rietvogels al veel liever in nestelen. Ideaal is een brede rietkraag met overjarig riet – hét ideale biotoop voor rietvogels (foto's: Tjeu Vossen).

kun je tegenwoordig vier verschillende territoria van de Blauwborst zien [figuur 8]. Bijzonder, want vóór 2015 werd de soort niet voor het gebied vermeld.

Een andere noemenswaardige bewoner van de natte gronden is de Waterral [figuur 9]. Elk jaar worden wel zo'n drie roepende vogels aangetroffen, maar in 2016 ontdekten medewerkers van de Provincie Limburg maar liefst tien roepende Waterrallen. Hun inventarisatiemethode komt echter niet overeen met het telprotocol van Sovon, want zij gaan veel gericht te werk. Op het meest geschikte tijdstip worden in de ideale biotopen met behulp van een geluidsrecorder alle territoria in kaart gebracht. In de Sovon telmethode wordt geen opnameapparatuur gebruikt en het aantreffen van 'zingende' vogels is daardoor meer aan toeval onderhevig. De Waterral houdt van drassige grond met genoeg watervegetatie. Hij zoekt tussen de dichte vegetatie vooral naar insecten en andere kleine ongewervelden die in voldoende mate aanwezig dienen te zijn. Dit vraagt om een constante waterspiegel en een grote variatie in de bodemvegetatie. Overigens kan de soort zich ook in de kleinste plasjes handhaven [figuur 6].

BROEDVOGELS VAN LANDGOED ROZENDAAL

Dit gebied kent geen Rode Lijstsoorten van open terreinen, maar Grauwe vliegenvanger (*Muscicapa striata*), Grote lijster (*Turdus viscivorus*) en Huismus (*Passer domesticus*) worden er regelmatig gezien [tabel 2]. Terwijl Geelgors (*Emberiza citrinella*), Grasmus (*Sylvia communis*) en Roodborsttapuit (*Saxicola rubicola*) goed vertegenwoordigd zijn in het weidse Rei-

gersbroek zijn hun aantallen in Rozendaal gering. Dit is waarschijnlijk op de eerste plaats te wijten aan het feit dat open graslanden met een bloemrijke, structuurrijke vegetatie daar minder aanwezig zijn. Zowel uit aantallen van de PK's als uit eigen tellingen blijken deze soorten in het Reigersbroek juist te zijn verdubbeld.

▲ FIGUUR 8

Zicht op het Reigersbroek vanaf de uitkijktoren. Dankzij een gericht jaarlijks maaibeheer is dit stukje natuur geschikt voor soorten als Veldleeuwerik (*Alauda arvensis*), Kievit (*Vanellus vanellus*) en Roodborsttapuit (*Saxicola rubicola*). In de hogere struiklaag vertoeven Blauwborst (*Luscinia svecica*), Fitis (*Phylloscopus trochilus*), Geelgors (*Emberiza citrinella*), Kneu (*Linaria cannabina*) en soms worden Bosrietzanger (*Acrocephalus palustris*) en Spotvogel (*Hippolais icterina*) gezien (foto: Tjeu Vossen).

► FIGUUR 9

De Waterral (*Rallus aquaticus*) is een schuwe soort die er een verborgen leefwijze op na houdt (foto: Olaf Op den Kamp).

► FIGUUR 10

De Geelgors (*Emberiza citrinella*) profiteert van de openheid van het Reigersbroek en van de aanwezigheid van voldoende zangposten (foto: Olaf Op den Kamp).

►► FIGUUR 11

Door minder intensief beheer van het Reigersbroek kan de Roodborsttapuit (*Saxicola rubicola*) een hogere populatiedichtheid bereiken (foto: Olaf Op den Kamp).

Geelgors

Landelijk gezien laat de Geelgors [figuur 10] de laatste jaren een duidelijke afname zien (SOVON, 2022) en dat is helaas ook in de landgoedomgeving van de Vlootbeek te constateren. Dit zou te maken kunnen hebben met het ontbreken van geschikte nestgelegenheden. De soort broedt graag laag in dichte begroeiing. VAN DIJK (2018) noemt de Geelgors een karakteristieke soort van overgangszones van gesloten bos naar open landschap en die overgangen ontbreken juist in Rozendaal. Om VAN DIJK (2018) vrij te citeren: “De aanwezigheid van houtwallen, bomenrijen, heggen, bosjes, struikgewas en zandwegen maken het voor de soort aantrekkelijker.” Tijdens de laatste PK in 2016 werden in de directe omgeving van de Vlootbeek maar liefst 14 territoria geteld, een aantal dat in 2017 en de daaropvolgende jaren niet meer gehaald werd. Er zijn tegenwoordig niet meer dan vier tot vijf territoria.

Grasmus

De Grasmus was met twaalf territoria in de directe omgeving van de weilanden die de Vlootbeek aan weerszijden flankeren tijdens de PK's goed vertegenwoordigd. De Grasmus gedijt het best in open tot halfopen landschappen waar hij nestelt in ruigtevegetaties of doornstruiken, meestal laag boven de grond (ASBREUK, 2018). In de houtwal die langs de gehele loop van de Vlootbeek van Beckersbos tot Vlootbeekbos aanwezig is, is geen ruimte voor ruigtekruiden of lage struiken. De voormalige agrarische graslanden die hier aanwezig zijn worden al minder intensief beheerd dan enkele jaren geleden, maar kunnen pas hogere dichtheden van de Grasmus opleveren als er bredere randen van zo'n anderhalve meter worden gerealiseerd met meer gevarieerde onkruidvegetaties.

Roodborsttapuit

De Roodborsttapuit [figuur 11] blijft in deze omgeving (ook) een beetje achter. In 2018 waren er drie paartjes aanwezig in de open terreingedeeltes langs de Vlootbeek, in 2020 was dat er nog maar één. Er is te weinig ruige vegetatie aanwezig, bijvoorbeeld langs de greppels. Ook deze kleine zangvogel is gebaat bij een gevarieerdere vegetatie van de weilanden. Net als de Grasmus en de Geelgors zal hij profiteren van een extensiever graslandbeheer waarbij ruigtestroken worden aangelegd. De weilanden en laag geschoren heggen in Rozendaal hebben echter nog wel wat jaartjes nodig om aan dat profiel te voldoen. Mits ze daartoe de kans krijgen, natuurlijk.

DE WINTERKONINGGROEP IN ROZENDAAL

In het Vogelbescherming-nieuws van november 2021 (VOGELBESCHERMING NEDERLAND, 2021) werd melding gemaakt van de enorme achteruitgang van algemene soorten als Huismus en Veldleeuwerik op Europees niveau. In dezelfde mededeling staat: “Vogelbescherming pleit daarom voor veel meer daadkracht bij het herstel van de biodiversiteit” (BURNS *et al.*, 2021). Bij de gesignaleerde achteruitgang past monitoring van soorten uit de Winterkoninggroep. Die omvat vogels als Winterkoning (*Troglodytes troglodytes*) en Roodborst (*Erithacus rubecula*) die in jong bos en in de struiklaag van oudere bossen leven (SIERDSEMA, 1995). Een citaat uit ‘Broedvogels van Landgoed Rozendaal’ (VOSSEN, 2020): “Als er één groep is die het voor de wind gaat in 2020 in het landgoed Rozendaal, dan is dat wel de Winterkoninggroep! Met een toename van ruim 70 territoria t.o.v. vorig jaar komen we weer aardig in de buurt van de aantallen van 2018. [...] Merel (*Turdus merula*) en Winterkoning zorgen voor een

nieuw record: respectievelijk 50 territoria (een klim van 28% ten opzichte van 2019) en 64 (een klim van 35%). De Roodborst stijgt weliswaar met 30% ten opzichte van vorig broedseizoen maar haalt met 77 territoria nog niet zijn maximum uit 2018 (88 stuks). Zomertortel (*Streptopelia turtur*), Matkop (*Poecile montanus*) en Goudvink (*Pyrrhula pyrrhula*) behoren ook tot deze groep, maar ontbreken de laatste jaren” [figuur 12].

BURNS *et al.* (2021) laten zien dat Zwartkop (*Sylvia atricapilla*), Merel, Winterkoning en Roodborst tot de top acht van de meest toegenomen soorten in Europa behoren. In Rozendaal demonstreren ze het belang van variatie in de vegetatie en structuur van de oever van de Vlootbeek voor deze soorten. Er is een opvallend verschil tussen het aantal vogels van deze soorten op de oevers van de beek in het zuidwesten (Beckersbos) en in het noordoosten (Vlootbeekbos). In het Vlootbeekbos is de populatiedichtheid veel groter dan in de zuidwestpunt. Dit is mogelijk terug te voeren op het verschil in de begroeiing van de oevers van de Vlootbeek op beide locaties. In het noordoosten zijn de oevers niet alleen hoger (steiler) maar ook meer voorzien van struiken en een gevarieerde kruidlaag. De Winterkoning scharrelt zijn kostje laag bij de grond bij elkaar waarbij hij een voorliefde heeft voor voedselrijke en vochtige bodems. De kruid- en struiklaag is hier goed ontwikkeld en biedt dekking, nestgelegenheid en gunstige voedselcondities, vooral op beschutte gradiënten van nat naar droog (VOGEL, 2018). Wanneer nog wat specifiek naar de habitat van de Winterkoning wordt gekeken, dan blijkt die het best te gedijen in gemengde bossen met een dichte kruidlaag (met brandnetels, varens of grassen) waar hij boomstronken, houtstapels en kreupelhout bewoont (DAHLMANN, 1987). Uitgespoelde wortels van bomen en struiken, die op de noordelijke Vlootbeekoevers duidelijk meer voorhanden zijn, bieden ideale leefomstandigheden: een overvloed aan bescherming, voedsel en verstopte nestplaatsen. Tien procent van de winterkoningpopulatie van het Rozendaal verblijft in het Vlootbeekbos. Ook voor de Roodborst is de aanwezigheid van kreupelhout cruciaal, evenals een rijke bodemfauna die (ook in de winter) onder het bladafval te vinden is. Ook hij moet zich goed kunnen verbergen hetgeen hij het best doet in “..lichte boszones, speciaal in de buurt van water, met voldoende laag overhangend gebladerte en liefst wat steenachtige structuren” (PÄTZOLD, 1995). Zijn nest kan worden aangetroffen in holtes in met struiken begroeide aardwallen tussen wortels en boomstronken. Ook soorten als Zanglijster (*Turdus philomelos*), Merel en Zwartkop profiteren in dit deel van het landgoed zeker van de gevarieerde struik- en kruidlaag langs de oevers van de Vlootbeek, al zal er voor hen bovendien sprake zijn van een bosrand-effect. De kaart van alle waarnemingen van deze soorten maakt duidelijk hoe belangrijk dit stukje Rozendaal voor hen is [figuur 12].

CONCLUSIE

De Vlootbeek kan zowel in het Reigersbroek als in landgoed Rozendaal een levensader van belang zijn voor broedvogels. Voor sommige soorten rechtstreeks vanwege beschutting, nestgelegenheid en voedsel, voor de andere meer indirect omdat de ‘lange arm’ van het water gunstige omstandigheden oplevert voor verder van de waterloop gelegen natte biotopen. Beide gebieden huisvesten een aantal karakteristieke en voor ons land bijzondere soorten, maar ook zeer algemene soorten hebben veel baat bij een goed florerende beek. Maar wat is een goed florerende beek? Uit de broedvogelinventarisaties door de Provincie en door de auteur blijkt dat er nog veel kansen liggen om het biotoop langs de beek voor broedvogels aantrekkelijker te maken. Zo is een goed ontwikkelde en liefst overjarige rietzone in en langs de beek, maar ook in de meer drassige terreinen van Het Limburgs Landschap, gunstig voor soorten die aan water gebonden zijn: Kleine karekiet, Blauwborst en Waterral. Helaas ontbreekt het op veel plekken nog aan optimale rietpoelen en

▲ FIGUUR 12

Voorkomen van algemene broedvogels in het dal van de Vlootbeek in 2020. In het noordoosten, voordat de beek het gebied verlaat, maakt een groot deel van vogels van de Winterkoninggroep gebruik van zijn landschappelijke waarde.

▼ FIGUUR 13

Natuur in ontwikkeling. Zo langzamerhand neemt het oppervlak aan natuurlijke grasgronden in het Reigersbroek toe. Hoe zal het gebied eruit gaan zien als alle landbouwgronden onder beheer van Stichting het Limburgs Landschap vallen? (foto: Tjeu Vossen).

rietkragen. Soorten als Grasmus, Geelgors en Roodborsttapuit profiteren van de groene gordels van het Reigersbroek. In het Rozendaal zou voor deze soorten meer aandacht mogen zijn voor het creëren van ruigtegordels, kreupelhout onder de houtwal langs de Vlootbeek en braamstruwelen [figuur 13]. Hier is op diverse plekken al een begin gemaakt, maar grote monotone weilanden en ‘netjes’ onderhouden bosranden hebben vogels weinig te bieden. Hagen en heggen zouden wat ‘ruiger’ mogen. Een dichte ondergroei en een bredere kroon geven meer bescherming en nestgelegenheid maar ook meer foerageermogelijkheden voor grondbroeders als de Roodborsttapuit. Op plekken waar de Vlootbeek door bos stroomt blijkt de structuur van de oever, liefst bezaaid met boomstronken en kreupelhout en begroeid met een gevarieerde kruidlaag, belangrijk

voor diverse algemene soorten. De wandelaar die beide gebieden nu bezoekt kan al volop genieten van veel moois, maar gehoopt wordt dat de beheerder steeds meer ruimte zal krijgen om het gebied (inclusief de Vlootbeek zelf) voor nog meer vogelsoorten toegankelijk te maken.

DANKWOORD

Een woord van dank is hier op zijn plaats voor Arjan Ovaa, voor zijn opbouwende kritiek en tips bij het samenstellen van dit artikel. Tevens wordt Het Limburgs Landschap bedankt voor het verstrekken van de vergunning voor de uitgevoerde inventarisaties.

Summary

COMMON AND RARE BIRDS ALONG THE VLOOTBEEK BROOK

Together with the vegetation along the Vlootbeek brook, eroded banks in wooded areas and nearby pools fed with water from the brook offer biotopes to a range of breeding bird species. For example, the Reed warbler (*Acrocephalus scirpaceus*) breeds in the sparsely present reed vegetation, while Water rail (*Rallus aquaticus*) and Bluethroat (*Luscinia svecica*) make use of the small pools. Skylark (*Alauda arvensis*) and Common stonechat (*Saxicola rubicola*) find suitable living quarters further away from the stream and very common species like Robin (*Erithacus rubecula*) and Wren (*Troglodytes troglodytes*) benefit from the great variety of vegetation in the valley of the Vlootbeek. Changes in the size of the populations of breeding birds in the Reigersbroek and Rozendaal domains between 2007 and 2021 are described. Finally, recommendations are made for specific habitat management to favour specific groups of breeding birds.

Literatuur

- ASBREUK, T., 2018. Grasmus. In: Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2018. Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen:472-473.
- BOEREN, J., 2008. Eenentwintig jaar broedvogeltellingen op het Landgoed Rozendaal. Limburgse Vogels 18: 12-20
- BOS, J., 2018. Veldleeuwerik. In: Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2018. Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen: 426-427.
- BURNS, F., M.A. EATON, I.J. BURFIELD, A. KIVAŇOVA, E. ŠILAROVA, A. STANEVA & R.D. GREGORY, 2021. Abundance decline in the avifauna of the European Union reveals cross-continental similarities in biodiversity change. *Ecology and Evolution* 11 (23): 16647-16660.
- DAHLMANN, M., 1987. Der Zaunkönig. Die Neue Brehm-Bücherei Bd 577. Verlags KG Wolf, Magdeburg.
- DIJK, A.J. VAN, 2018. Geelgors. In: Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2018. Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen: 578-579.
- DIJK, A.J. VAN & A. BOELE, 2011. Handleiding Sovon Broedvogelonderzoek. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- GRAVELAND, J., 1997 Dichtheid en nestsucces van Kleine Karekiet *Acrocephalus scirpaceus* en Rietzanger *A. schoenobaenus* in jong en overjarig riet. *Limosa* 70(4): 151-162.
- HOUBEN, M., 2020 Lappendeken wordt natuur. Nieuwsbrief Limburgs Landschap, herfst 2020. Stichting het Limburgs Landschap, Arcen.
- SIERDSEMA, H., 1995. Broedvogels en beheer. Het gebruik van broedvogelgegevens in het beheer van bos- en natuurterreinen. SBB-rapport 1995-1, Sovon-onderzoeksrapport 1995/04. SBB/SOVON, Driebergen/Beek-Ubbergen.
- SOVON, 2022. - Sovon.nl - Aantalsontwikkeling van de Geelgors <https://stats.sovon.nl/stats/soort/18570>.
- PÄTZOLD, R. 1995. Das Rotkehlchen. Die Neue Brehm-Bücherei Bd 520. Westarp Wissenschaften, Magdeburg.
- PROVINCIE LIMBURG, Z.J.. Natuurgegevens Provincie Limburg. <https://natuurgegevensprovincielimburg.nl/>. Geraadpleegd 10 januari 2022.
- VOGEL, R., 2018. Winterkoning. In: Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2018. Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen: 478-479.
- VOGELBESCHERMING NEDERLAND – nieuws 16 november 2021. <https://www.vogelbescherming.nl/actueel/bericht/europa-verliest-zijn-vogels/>. Geraadpleegd 10 januari 2022.
- VOSSEN, M.H.G., 2020. Broedvogels van Landgoed Rozendaal 2020. Eigen uitgave.
- VOSSEN, M.H.G., 2021. Broedvogels van het Reigersbroek 2021. Eigen uitgave.

**NATUURHISTORISCH
GENOOTSCHAP** in LIMBURG

Colofon

DAGELIJKS BESTUUR

Frank Oelmeijer (voorzitter), Math de Ponti (vice-voorzitter), Susanne Hanssen (secretaris), Frank Assendelft (penningmeester), Ben Matheij & Alfred Paarlberg.

ALGEMEEN BESTUUR

Wilfred Alblas, Toon van Baal, Jan-Joost Bakhuizen, Wouter Jansen, Stef Keulen, Pieter Puts, Aidan Williams & Linda Wortel.

KANTOOR

Olaf Op den Kamp, Ellen Zwart & Martine Lemmens.

ADRES

Kapellerpoort 1, 6041 HZ Roermond,
tel. 0475-386470 (kantoor@nhgl.nl).
www.nhgl.nl.

LIDMAATSCHAP

€ 38,00 per jaar. Leden t/m 23 jaar € 17,50; bedrijven, verenigingen, instellingen e.d. € 120,00.
Okjen Weinreich (leden@nhgl.nl).
IBAN: NL73RABO0159023742, BIC: RABONL2U.

BESTELLINGEN/PUBLICATIEBUREAU

Publicaties zijn te bestellen bij het publicatiebureau (publicaties@nhgl.nl).
Losse nummers € 5,-; leden € 4,50 (incl. porto),
themanummers € 8,-.
IBAN: NL31INGB0000429851, BIC: INGBNL2A.

NATUURHISTORISCH M A A N D B L A D

REDACTIE Olaf Op den Kamp (hoofdredacteur), Philip Bossenbroek, Henk Heijligers, Jan Hermans, Ton Lenders, Gerard Majoor (eindredactie), Guido Verschoor & Marc Poeth (redactie-assistent) (redactie@nhgl.nl).

RICHTLIJNEN VOOR KOPIJ-INZENDING

Diegenen die kopij willen inzenden, dienen zich te houden aan de richtlijnen voor kopij-inzending. Deze kunnen worden aangevraagd bij de redactie of zijn te bekijken op www.nhgl.nl.

LAY-OUT & OPMAAK Van de Manakker, Grafische communicatie, Maastricht (mvandemanakker@xs4.all.nl).

EDITING SUMMARIES Jan Klerkx, Maastricht.

DRUK Grafagroep Zuid, Swalmen.

Copyright. Auteursrecht voorbehouden. Overname slechts toegestaan na voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

ISSN 0028-1107

provincie limburg

KRINGEN

KRING HEERLEN

Olaf Op den Kamp (kringheerlen@nhgl.nl).

KRING MAASTRICHT

Bert Op den Camp (kringmaastricht@nhgl.nl).

KRING ROERMOND

Math de Ponti (kringroermond@nhgl.nl).

KRING VENLO

Peter Eenshuistra (kringvenlo@nhgl.nl).

KRING VENRAY

Patrick Palmen (kringvenray@nhgl.nl).

STUDIEGROEPEN

FOTOSTUDIEGROEP

Bert Morelissen (fotostudiegroep@nhgl.nl).

HERPETOLOGISCHE STUDIEGROEP

Pieter Puts (herpetostudiegroep@nhgl.nl).

LIBELLENSTUDIEGROEP

Jan Hermans (libellenstudiegroep@nhgl.nl).

MOLLUSKEN STUDIEGROEP LIMBURG

Stef Keulen (molluskenstudiegroep@nhgl.nl).

MOSSENSTUDIEGROEP

Paul Spreuwenberg (mossenstudiegroep@nhgl.nl).

PADDENSTOLENSTUDIEGROEP

Marc Houben (paddenstolenstudiegroep@nhgl.nl).

PLANTENSTUDIEGROEP

Olaf Op den Kamp (plantenstudiegroep@nhgl.nl).

PLANTENWERKGROEP WEERT

Jacques Verspagen
(plantenwerkgroepweert@nhgl.nl).

SPRINKHANENSTUDIEGROEP

Harry van Buggenum
(sprinkhanenstudiegroep@nhgl.nl).

STUDIEGROEP EPHEMEROPTERA, PLECOPTERA EN TRICHOPTERA

Harry Tolcamp (ept@nhgl.nl).

STUDIEGROEP ONDERAARDSE KALKSTEENGROEVEN

Rob Visser (secretariaat@sok.nl).

VISSENWERKGROEP

Victor van Schaik (vissenstudiegroep@nhgl.nl).

VLINDERSTUDIEGROEP

Mark de Mooij (vlinderstudiegroep@nhgl.nl).

VOGELSTUDIEGROEP

Nicky Hulsbosch (vogelstudiegroep@nhgl.nl).

WANTSENSTUDIEGROEP LIMBURG

Martine Lemmens (wantsen@nhgl.nl).

WERKGROEP DRIESTRIJK

Wouter Jansen (werkgroepdriestruik@nhgl.nl).

WERKGROEP PLANTENSOCIOLOGIE

Johan den Boer (plantensociologie@nhgl.nl).

ZOOGDIERENSTUDIEGROEP

Aegidia van Grinsven
(zoogdierenstudiegroep@nhgl.nl).

STICHTINGEN

STICHTING NATUURPUBLICATIES LIMBURG

Uitgever van publicaties, boeken en rapporten (snl@nhgl.nl).

STICHTING DE LIERELEI

Projectbureau voor onderzoek van natuur en landschap in Limburg (lierelei@nhgl.nl).

STICHTING IR. D.C. VAN SCHAIK

Stichting voor het beheer van onderaardse kalksteengroeven in Limburg, Postbus 2235, 6201 HA Maastricht (vanschaikstichting@nhgl.nl).

STICHTING NATUURBANK LIMBURG

Stichting voor het beheer van waarnemingen van het NHGL (natuurbank@nhgl.nl).

